

Cilvēki un laikraksts

Bērns savu ierašanos pasaulē pavēsti skaļi. Jauns laikraksta numurs, kam ir papīra sirds, brēkt neprot. Lai arī avīze saviem lasītājiem nestu vissensacionālākās ziņas, tā pati no rotācijas mašīnas noslidīt kā nemanot.

Nezinu, kā laikraksta vai žurnāla piedzimšana noris citur, bet mūsu redakcijā jaunākais numurs tiek pieteikts pavisam vienkārši. Nakts klusumā dežurantu istabā ietrinķšķas vecais tālrunis, un metieris no tipogrāfijas paziņo: — Avīze gatava.

Tā arī šonakt. Nevienš neteica: «Lūk, iznācis laikraksta «Padomju Jaunatne» 4991. numurs», bet gan... «avīze gatava». Tur viņi ir, šie jaunieši, uz galda — vēl nav iespiedkrāsa lāgā nožuvusi...

Dežūra beigusies, varētu doties mājup, bet vēl negribas aiziet, it kā laikraksts spētu izlasīt tās domas, kas atnākušas.

Avīzi var apskaust... Jauna, svaiga jau rītā tā būs pie saviem lasītājiem — vairāk nekā 100 tūkstoš ģimenēs. To pārņems rokas — gan stipras, gan maigas; lasīs acis, kurās ir panākumu prieks, un arī tādas acis, kurās tikko nožuvušas asaras. Avīze visu redzēs, visu dzirdēs. Kaut mēs varētu tā: pavērot reizē 100.000 dzīves! Kāda tā būtu bagātība!

Ja laikraksts pats spētu pastāstīt... galveno, interesantāko, kaut vienā ģimenē redzēto, dzirdēto, izjusto.

Ja «Padomju Jaunatne» spētu lasīt cilvēku domas un runāt, tad laikam mēs sagaidītu šādu atbildi:

— Cik neparasts lūgums! Man vēl nekad nav nācies teikt saviem lasītājiem, kā es pie viņiem jūtos. It nevienam! Bet es pamēģināšu. Kādā ģimenē esmu savējā jau 20 gadus. Man tur patīk. Bet varbūt labāk aizbrauksim? Tas ir 168 kilometrus no Rīgas. Brauksim? Norunāts.

Mēs izkāpjam pie vienkāršā koka mājas Rīgas-Daugavpils šosejas malā. Priekšā ir rūpīgi kopts dzīvzogs, bet gar mājas sienām lejup nostiepjas zaļas vinstīgas. Aiz mājas — neliels ābeldārzs, tad ezers, kurā zivju nav daudz, taču veiklākie zēni izvelk pa plaudim. Ezera otrā krastā sākas MRS saimniecība, tad... Daugava. Skatoties uz otru krastu, redzama Zemgales mežu zilgme.

«Jaunatne» mājinā ar vinstīgām ieiet it droši, kā jau tāda, kas pieradusi te ierasties piecas reizes nedēļā jau 20 gadus.

— Tas ir Varis. Pionieris, — viņa saka, — zinātkārs...

— Viņš vēl mazs, — turpina «Jaunatne», — lasa «Pionieri». Es šajā ģimenē jau biju nodzīvojuši apmēram astoņus gadus, kad ieradās šis zēns. Vispirms iepazīnu Vara vectēvu (viņam tagad 70 gadu). Laikam viņš istabā ienesa reizē mani un... jaunās pārtikas kartītes. Tās viņš atdeva sievai, bet, panēmis mani rokās, teica:

— Jāpalasa, kas pasaulē notiek... — Man te iepatīkās. Izlasījis mani, Pēteris Zieds nenometa vis sānūrcītu plīts priekšā, bet rūpīgi salocītu, nolika uz galda.

— Lai palasās meitenes, kad atnāks no skolas, — viņš teica. Gaida un Rita toreiz mācījās tehnikumā. Vēlāk mani pat iesūva vākos, tāpēc — es šiem cilvēkiem biju vajadzīga.

Kādu dienu uzzināju: Gaida ievēlta par tehnikuma komjauniešu sekretāri! Viņa rakstīja labus dzejoļus un (to es labi ievēroju) vakaros aizvien daudz lasīja. Bet kurš gan šajā ģimenē nelasa? Vai redzi tos grāmatu plauktus? Tie tēvam. Lūk, kā grāmatas sargpētnis: antirelīģiskā literatūra, vēsture un ekonomika. Varbūt ielūkosimies šajā pasaulē. Lūk, šo priekšvārdu «Baltijas vēsturei» rakstījis kāds barons 1860. gadā Frankfurtē. Barona rakstīta vēsture baroniem. Un zīmīgi: autors savus tautiešus brīdina būt taisnīgākiem un iecietīgākiem pret latviešu «bauriem». Baltijā, citādi slikti vien pašiem būšot —

sadumposolies un kungus patriekšot...»

Pareģojums piepildījās: tauta viņus izmeta no Latvijas zemes! Plauktā arī E. Veidenbauma darbu pirmais izdevums, 1910. gadā izdotās «Astronomijas pamata mācības» un citi retumi.

Tagad tu sapratīsi, kādēļ šis vienkāršais cilvēks tik labi orientējas visdažādāko zinātņu jautājumos, lai gan pabeigtas tikai piecas klases.

Dažādu man viņu nācies redzēt: mozu un rūpju nomāktu. Nu jau astoto gadu viņš ir pensionāru padomes loceklis. Kā šī padome strādā, to var uzzināt, palasot kādu laikraksta «Padomju Daugava» numuru:

«Par pensionāriem, kas dzīvo Līvānu pilsētā, nevar sacīt, ka viņi bezrūpīgi pavada pelnīto vecumdienu atpūtu. Patiesībā šie ļaudis joprojām palikuši pašā dzīves mutulī... Pensionāru P. Zieda, P. Daga un citu vārdus labi pazīst pilsētas iedzīvotāji.»

Tagad Pēterim Ziedam atliek vairāk brīvu brīžu laikrakstā...

un grāmatām. Un tad, kad meita atgriezies no darba vakara vidusskolā, tēvs nēreti pasaka:

— Gaidīn, šos rakstus tu noteikti brīvā brīdī izlasi. Tie var tevi interesēt. Es pasvītroju ar zīmuli...

Brīvā brīdī... Bet cik to tagad Gaidai ir maz! Kad mācījās universitātē, arī tad likās, ka laika maz: bija jāvada fakultātes komjaunatnes dzīve studiju pirmajos gados, jāgatavo referāti SZB... Un tomēr — laika palicis vēl mazāk. Tagad viņa ir vakara vidusskolas direktore. Nu jau četrpadsmito gadu atgriežas mājās vēl, kad debesis jau iedegas zvaigznes un pilsētiņas ielas kā izmirušas. Un tā — dienu no dienas...

Aizritēs vēl daži gadi, un būs izpildīts ļoti liels uzdevums — astoņgadīgo izglītību ieguvuši visi attiecīgā vecuma cilvēki. Četrpadsmit darba gadi... Tie, kas te vakaros mācījās, jau ir ārsti, skolotāji. Un jāstrādā, jāstrādā, arī tad, kad tik grūti, kā pret kalnu ejot.

Bet tāda jau ir cilvēka dzīve. Ar pašumiem un bēgumiem, kā jūra — liela, nemierīga, skaista.

Dzīvē tiek arī pa rūgtam kumosam, kā viņas tēvam. Bijušais pilsoņu kara dalībnieks nosūtīja uz Novosibirsku vēstuli, kurā bija pats vienkāršākais lūgums: atstāt no arhīva izziņu, ka 1919. un 1920. gadā viņš strādājis šejienes padomju iestādē. Personības kulta laika ierēdnis aiz vēstules neredzēja cilvēku un uzrakstīja atbildi: tāda dokumenta mums nav. Vēl viena vēstule ceļoja uz turieni, un vēlreiz pienāca strupa atbilde: nē, apliecināšana dokumenta arhīvā nav...

Un tikai pēc XXII kongresa pienāca atbilde: «Ar prieku ziņojam, ka...» — un tik vajadzīgā izziņa.

Pagājuši darba gadi izpildu komitejā, pāterētāju biedrībā. Meitas izaugušas. Jāaudzina mazdēli. Daudz arī gaiša dzīvē pieredzēts.

Tas bija tik sen... No kultūras nama priecīga pārnāca Rita. Bija beigusies Blaumaņa «Ugunis» pirmizrāde, Ritas Kristīne ļaudim patika.

Kur komjaunietes ceļi aizveduši šodien? «Jaunatne» saka, ka uz Jelgavu (jā, avīze spēj būt visur!). Jaunceltajā skolā Jelgavā vairāki desmiti acu pāru uzlūko savu klases audzinātāju. Ko viņi sacīs? Rita laipni uzsmaida. Viņa ir laba skolotāja un šogad apbalvota. Lūk, cik atkal kārtīgi rakstījuši šie bērni — 3.b klase. Daudziem piecnieki! Viņi 1. sep-

tembrī rakstīja: «Mēs negribam karu...»

Mazie oktobrēni, par kuriem skolotājai ir jāatbild partijas birojam, vēl lasa tikai «Ziliti». Bet izaugs arī šiem putnēniem spārni lidojumam! Arī viņi mācīsies draudzēties ar laikrakstiem.

— Panemiet, ja vēlaties kādu Par atmiņu, — saka Ziedu tēvs, norādot uz atnesto laikrakstu saimē. Neparasti ir redzēt tik vecus laikrakstu numurus ne bibliotēkā, bet parastā ģimenē. Es vienu panemu. Uz tā datums: 1947. g. 22. jūnijs, bet augšā pastnieks rakstījis (zīmula raksts tikko salāzams): «Zieds, Rīgas ielā 251.»

Komandējums beidzies. Tieši 2 stundās 20 minūtēs vilciens mani aizved atpakaļ uz Rīgu. Bet kabatā ir laikraksts no 1947. gada, kas liek atcerēties, ka cilvēkiem grūtajos pēckara gados avīze ir bijusi vajadzīga, tāpat kā pārtikas kartītes...

Tā nu, «Padomju Jaunatne», tu man parādīji vienu ģimeni, bet cik daudz laba ir 100.000 citās! Kaut vienu stundu tur varētu pabūt — viņu vidū, dzīves vidū. Bet to jau daži tūkstoši avīznieku nespētu! Un tomēr visiem diendienā jāpūlas, lai labi izjustu dzīves pulsu, un visu spētu pateikt tik vienkārši, kā puisis no tipogrāfijas nakts mums pasaka: «Avīze gatava.» Pasaka visu un tomēr vienkārši.

P. Vilcāns

Pie šiem ļaudīm laikraksts vienmēr jūtas kā mājās. Tie ir Pēteris Zieds, viņa dzīves biedre, znots, meitas Rita un Gaida un mazdēli Guntis, Aldis un Varis.

